

5. **Кадырова, М.С.** Профессионально педагогическая направленность личности преподавателя [Текст] / М.С. Кадырова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2014. - №3. – С.111 – 113.
6. **Калматова, Г.М.** Формирование ценностных ориентаций в образовательном пространстве вуза [Текст] / Г.М. Калматова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2015. - №1. – С.103 – 107.
10. **Акматова, У.Ж.** Современные подходы к проблеме воспитания толерантности в психолого-педагогических исследованиях [Текст] / У.Ж. Акматова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2020. – № 3. - С. 86 – 92.

Поступила в редакцию 9.06.2021г.

УДК 372.857

Камалова Р.О.

препод. Кыргызско-Узбекского Междун. универ. им. Б.Сыдыкова, Кыргызская Республика

КОЛЛЕДЖДЕРДЕ ОКУТУУНУН ИНТЕРАКТИВДҮҮ УСУЛДАРЫН КОЛДОНУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Изилдөөнүн предмети катары колледждердин студенттерине микробиология сабагын окутууда интерактивдүү усулдарды колдонуу жараяны каралды. Изилдөөнүн максаты болуп колледждердеги окуу жараянын интерактивдүү усулдарды колдонуу менен жакшыртуу жана окуу жараянын сапатын жогорулатуу болуп эсептелет. Изилдөөлөр медициналык колледжде эксперименттик сабактарды өтүү менен жана студенттердин активдүүлүгүн байкоо усулу менен жүргүзүлдү. Изилдөөнүн жыйынтыгында студенттердин өз алдынча таанып-билүү ишмердиги, чыгармачылык менен изденүүлөрү, сабактагы активдүүлүктөрү, ар түрдүү идеяларды иштеп чыгуулары, жеке пикирин айтуу мүмкүнчүлүктөрү жогорулады. Медициналык колледжде окуу процессин жакшыртуу максатында студенттердин билим сапатын жогорулатуу үчүн окутуунун интерактивдүү усулдарын колдонуп окутуу сунушталат.

Негизги сөздөр: интерактив; фасилитатор; презентация; автордук позиция; мотивация; процессуал; стимул; плюрализм; ассистент; автократ; демократ.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РАЗНЫХ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В КОЛЛЕДЖАХ И ИХ ОСОБЕННОСТИ

Предметом исследования является использование интерактивных методов на уроке микробиологии. Цель исследования улучшение качества учебного процесса в колледжах при помощи интерактивных методов. Исследование проводилось путем наблюдения за активностью студентов, а также проведение экспериментальных занятий. В результате исследования заметили значительное самостоятельность, познавательность, творчество студентов на занятиях микробиологии. Рекомендуется проводить занятия с использованием интерактивных методов для повышения качества учебного процесса в колледжах.

Ключевые слова: интерактивность; фасилитатор; презентация; авторская позиция; мотивация; процессуал; стимул; плюрализм; помощник; автократ; демократ.

THE USE OF DIFFERENT INTERACTIVE TEACHING METHODS IN COLLEGES AND THEIR FEATURES

The subject of the study is the use of interactive methods in the lesson of microbiology. The aim of the study is to improve the quality of the educational process in colleges using interactive methods. The study was conducted by observing the activity of students, as well as conducting experimental classes. As a result of the study, we noticed a significant independence, cognitive ability, and creativity of students in

microbiology classes. It is recommended to conduct classes using interactive methods to improve the quality of the educational process in colleges.

Keywords: *interactivity; facilitator; presentation; author's position; motivation; procedural; incentive; pluralism; assistant; autocrat; democrat.*

Интерактивдүү усулдар студенттер, окутуучулар жана маалыматтар менен өз ара бирдиктүү байланышта аракеттенүүгө багытталган усул. «Интерактив» деген сөз англис тилинде «Inter» өз ара, биримдикте, «act» аракеттенүү деген сөзүнөн алынган. «Өз ара аракеттенишүү», «биргелешип аракет кылуу» дегенди билдирет. Окутуучу менен студент бири-бири менен биригип, бирдей аракет кылып, максатка жетүү жолун издешет. Сабактардагы интерактивдүү ишмердүүлүк төмөндөгү беш негизги элементке таянат:

- Өз ара көз карандылыктын аздыгы;
- Жекече жоопкерчилик;
- Өз ара таасир этүүчүлүк;
- Биргелешип иштөө көндүмдөрү;
- Экиден болуп жуптарда иштөө.

Интерактивдүү усулдар менен окутуу процессинде окутууну төмөндөгүдөй жактары боюнча өзгөчөлөп бөлүп көрсөтүүгө болот:

- Мазмундук жагына (Эмнени окутат?);
- Процессуалдык (жараяндык) жагына (Кантип окутат?);
- Мотивациялык (иш аракетке умтулуучулук) жагы (студенттердин ишмердүүлүгүн кантип активдештирет?);
- Уюштуруучулук жагы (Окутуучулардын жана студенттердин ишмердүүлүктөрүн кантип турукташтырат?) [2 .4];

Салттуу окутууда окутуучу сабактагы негизги фигура катары эсептелип, анын баяны, түшүндүрүүсү, айтып берүүсү баш мааниге ээ болсо, интерактивдүү усулдар менен окутууда мугалим көбүрөөк фасилитатордук (багыттоочу, нускоочу, уюштуруучу) милдет аткарат. Мурдагы автократтык стилге караганда демократтык стиль авансценага чыгат да, студенттер пассивдүү байкоочудан активдүү аралашуучуга айланат. Интерактивдүү окутууда студенттер өзгөчө бири-бири менен чыгармачылык тыгыз байланышта аракеттенишет. Мында мугалим пассивдүү байкоочунун ролун гана аткарып калбайт, ар бир кыймыл-аракетте өзүнүн интеллектуалдык деңгээлин көрсөтүү менен бүтүндөй сабактын багытын нукка салып, интерактивдүү көнүгүүлөрдү жана тапшырмаларды берип, сабакты пландаштырып, айрым учурда күтүлбөгөн экспорнт менен тайпаны жаны кырдаалга алып келет. Мында бүтүндөй тайпа жандуу, аракетте кыймылда, чыгармачылык изденүүдө болот [1.62].

Азыркы мезгилде студенттердин таанып-билүүчүлүк жөндөмдүүлүгүн өз билимин өнүктүрүүсүн, өзүн-өзү таанып билүү жана калыптандыруусун пайда кылуучу жана өнүктүрүүчү интерактивдүү методдор кеңири колдонула баштады. Интерактивдүү методдор, окутуу процессиндеги студенттердин өз алдынча таанып-билүү ишмердигин, студент менен студенттин жана студент менен окутуучунун ортосундагы өз ара байланыштарды уюштуруучу методдор болуп эсептелинет. Интерактивдүү метод менен иштөөдө, студенттер кандайдыр бир проблеманы талкуулап жатышып аны чечүүнүн бир нече жолу бар экендигин билишет, өз көз караштары менен башкалардын көз караштарын

салыштырууну үйрөнүшөт. Чыгармачыл демилге колдоого алынып, алдыга коюлган маселени биргелешип чечишет. Студенттер терең идеяларды иштеп чыгуу менен ар бири жекече пикирин айтуу укугунун бар экенин билишет. Өзүнө өзү ишенүүсү пайда болуп, бири-бирине үстөмдүк кыла албайт. Натыйжада : - түгөйү менен иштейт; - группада иштешет; - проблеманы көрө билишет жана аны чечүүнүн жолдорун издешет; - өз ара мамиледе сабырдуулукту көрсөтө билет; - бири бирин угат, сыйлайт. Интерактивдүү метод менен окутуу барынан мурда бул - окуу процессинде өз ара байланышта болуу жана түгөйлөрдүн же группалардын өз ара аракеттениши жана кызматташтыгы.

«Окутуунун интерактивдүү методу» деген терминдин өзү педагогикада 20-кылымдын 80-жылдарында пайда болгон. Советтик педагогикада ал «кызматташтык педагогикасы» деген наам алган. Бул аталыш советтик мектептин эң жакшы сапаттарын, орус жана чет элдик психология – педагогикалык илимдин жана практиканын жетишкендиктерин бириктирип 80-жылдардагы мугалимдер тарабынан берилген. Жогоруда айтылгандай, интерактивдүү окутуунун башкы өзгөчөлүгү, окуу процесси группада биргелешип аракеттенүү аркылуу жүргүзүлүүдө. Биргелешкен иш алардын ар биринин жалпы ишке кызыгуусун жаратат жана тырышып аракеттенүүнү, ойлонууну, чыгармачыл активдүүлүктү талап кылат. [Султанбаева Г. С., КГУ им. И.Арабаева Студенттердин өз алдынча иштөөсүн өнүктүрүүдө интерактивдүү методду колдонуу]

Демек, интерактивдүү окутууда студенттердин бири- бирин окутуусунун жыйынтыгында кабыл алуусу жана эске сактоосу салттуу окутууга салыштырмалуу жогорку деңгээлде калыптанат. Интерактивдүү метод менен сабак өтүүдө мугалим – насаатчы багыт берүүчү болуп эсептелинет. Мында студенттер тапшырманы түшүнбөй же темадан четтеп кетсе аларга багыт берип, студенттерди билимдерге жана көндүмдөргө ээ болууга шарт түзүшөт. Интерактивдүү ыкмаларды тандаганда, студенттерди окутуп – үйрөтүүдө, анын канчалык деңгээлде пайдалуу экенин эске алуу керек. Андыктан, методиканы тандаганда окутуучу эмнелерди жана эмне үчүн окутаарын, анын максатын так билиши керек.

Интерактивдүү усулдар менен өткөрүлө турган бир сабактын типтүү структурасына токтололу:

1. Сабакка даярдык.

Буга теманы аныктоо, жабдылышын камсыздоо, негизги жана кошумча тапшырмаларды даярдоо, өтүлгөн тема менен байланышын түшүндүрүү ж.б. кирет.

2. Студенттерди тайпа-топторго, жуптарга (түгөйлөргө) бөлүү.

Мында тапшырмалардын мүнөзүнө, тандалган усулдардын тибине, студенттердин табигый тандоолоруна, каалоолоруна жараша майда топторго бөлүнүшөт. Зарылдык болсо ар бир топ ишин жүргүзүү үчүн өз топ башчыларын бирге тандап алуулары мүмкүн.

3. Тапшырмаларды жана көрсөтмөлөрдү берүү.

«Алтын эрежелерди» кабылдоо, тапшырманы берүү, аткаруу жолдорун түшүндүрүү, уюштуруу, убакытты белгилөө.

4. Студенттердин тапшырманын үстүнөн өз алдынча иштөөлөрүн көзөмөлдөө.

Мында мугалим ар бир топтун ишин көзөмөлдөп байкап турат. Кээ бир буйдалып жаткандарына багыттапталар берет. Бирок эч качан студенттин укугун, пикирин чектөө, оюн тануулоо, багытын тутунууга болбойт. Ката болсо да ар бир студенттин пикири баалуу

деген принципти карманат. Айрым бир топ менен өзү да иштешүүсү (мугалим катары эмес топ мүчөсү катары) мүмкүн.

5. Ар бир чакан топто талкууну жүргүзүү.

Студенттердин чакан топтордо өз алдынча иштөөлөрүнө бөлүнгөн убакыт аяктаган соң, топтук талкууну жүргүзүү сунушталат. Эгерде студенттер кошумча убакыт суранышса, шартка жараша берүүгө болот. Дагы канча убакыт калганын мугалим эскертип турат.

6. Презентация (жарыялоо, жыйынтыктоо).

Студенттер берилген тапшырмаларынын негизинде өз топторунда жүргүзгөн иштери боюнча маалымдап, пикирлерин, идеяларын коргошот. Мугалим бул жерде алардын ойлорун жактоочу же сындоочу эмес, эмне үчүн ушундай ойлошоорун сурап-тактап, кошумча тактоочу суроолорду узатып туруучулук милдетти аткарат. Айрым карама-каршылыктуу кайчы пикирлерди жалпы тайпанын талкуусуна коет. Бул маселе боюнча башка топтордун суроо берүүлөрүнө, толуктоолоруна мүмкүнчүлүк берет. Муну өз турмуштарында кандайча пайдаланууга боло турганын ойлоноуларына жагдай түзөт. Турмуштук мисалдарга алып барат. Мугалим мүмкүн болушунча өзү азыраак сүйлөп, студентти ойлонтууга, пикирлетүүгө басым жасашы зарыл. Талаш-тартыштарды ашкере баш аламандыкка айландырып жиберүүгө жол бербеш керек. Эч убакта «Бул туура эмес», «Кантип ушул жөнөкөй нерсени билбейсин?», «Жок, андай болбойт!» дегендей кескин жыйынтык айтууга болбойт. «Кандай дейсинер, бул айтылган пикирге макулсунарбы», «Сен кызык пикир айтып жатасын, дагы башкачараак жыйынтыктап көрчү», «Өтө кызык ой!», «Күтүлбөгөн пикир», «Сени түшүнүп жатам, дагы толуктай түшчү» ж.б. сыяктуу колдоо көрсөтүүчү суроолорду узатып турганы студент үчүн дагы шыктандыруучу стимулду түзүп, сабактын өтө жандуу өтүүсүнө шарт түзүлөт. [2.6]

Интерактивдүү усулдар менен окутууда студенттердин бири-бирине кызматташтыгы артат жана активдүүлүгү жогорулайт, ойлонуу плюрализмине (бир нече вариантта ойлоо) көнүгөт, пассивдүү угуучудан активдүү жаратуучуга айлана башташат. Студенттер тез ойлонууга, чечкиндүүлүккө көнүгүшөт, тапшырмалардагы башкы идеяны, таяныч түшүнүктү ажырата билүү, негизгилерин топтоштура алууга, маселени чечүүнүн, аткаруунун кыска, натыйжалуу, таамай, кайтарымдуу жолдорун тандоого машыгышат, инсандык сапаттары артат, баарлашуу маданияты, интеллектуалдык денгээли жогорулайт.

Изилдөө максатында Кыргыз-Өзбек университетинин медициналык коллежинде окутуунун учурдагы интерактивдүү усулдарынын бири болгон «Билерман ордо» оюн-сабагы өтүлдү.

Сабактын темасы: Шигеллалар жана холера вибриону

Сабактын максаты:

- **Когнитивдик (таанып-билүүчүлүк)** Студенттер ичеги-карын инфекциялык ооруларынын козгогучтарынын, анын ичинен шигеллалардын жана холера вибрионунун морфологиялык түзүлүшү, алардын көп түрдүүлүгү, шигеллалар жана холера вибриону козгогон инфекциялык оорулар жана алдын-алуу үчүн профилактикалык эрежелер жөнүндө айтып беришет

- **Баалуулук (өнүктүрүүчүлүк)** Студенттер шигелла жана холера вибриону козгогон оорулардын микробдорунун сүрөтүн тартат, таблица түзөт, слайд иштеп чыгат, тест, кроссворд түзөт

- **Жүрүм-турумдуулук (тарбия берүүчүлүк)** Студенттер чакан топтордо иштей алышат, билгендерин башкаларга түшүндүрүп бере алышат, бири-бирин сыйлашат, пикирин угат, толуктоо киргизе алат

Бул теманын негизинде студенттер төмөнкүдөй компетенцияга ээ болушат:

- Өзүнүн ишмердүүлүгүндө инфекциялык оорулардын профилактикасы жөнүндө аткарылуучу жумуштардын маанисин жана жыйынтыгын, алардын эффективдүүлүгүн жана сапатын баалай билет.

Төмөнкүдөй окутуунун натыйжаларына ээ болушат:

Студент теориялык билим аркылуу билет:

- Шигелла жана холера козгоочу микробдордун морфологиялык түзүлүшүн;
- алардын түрлөрүн;
- шигелла, холера козгогон инфекциялык оорулар жөнүндө;
- орунун алдын алуу үчүн профилактикалык эрежелерди;

аткара алат:

- Ичеги-карын инфекциялык оорулары боюнча мүнөздөмө бере алат;
- Шигелла, холера оорусунун өзгөчөлүгүн аныктай алат;
- Ооруну алдын алуу үчүн аткарылуучу профилактикалык жумуштарды жасай алышат;

Сабактын жабдылышы: карточка, сүрөт, плакат, слайд, ватман кагазы.

Сабактын тиби: Билимин, билгичтиктерди калыптандыруу жана текшерүү сабагы.

Сабактын методу: Интерактивдүү

Сабактын формасы: Практикалык

Сабактын жүрүшү:

1) Уюштуруу (саламдашуу, студенттердин санын жоктоо, текшерүү);

2) Үйгө берилген тапшырманы суроо;

3) Мурун өтүлгөн сабакты бышыктоо иретинде студенттер менен бирдикте «Билерман ордо» оюнун ойноо.

«Билерман ордо» оюнунун максаты: Сабакка болгон кызыгуусун арттырат, ойлонуу жөндөмдүүлүктөрүн жана өтүлгөн теманы жалпылаштырат жана өз ара иштегенге аракеттенишет. **Оюндун шарты:** Бул оюнга тайпадагы бардык студенттер катышат, «Билермандар» жана «Көрүүчүлөр» болуп эки топко бөлүнүшөт. «Билермандарга» «Көрүүчүлөрдөн» даярдалган атайын катылган суроолор берилет. Эгерде «Билермандар» жооп бере албай калса, анда «Көрүүчүлөргө» упай кошулат. Ар бир туура жоопко желекчелер берилип турат.

Оюндун тапшырмалары:

1. Суроо – жооп.

2. Берилген сүрөттөргө анализ жасоо.

3. Терминдер менен иштөө.

Эскертүү: Карточкалары кезигет. Мында: + деген карточка келип калса 1 минутада адабияттардан пайдалана алат. Телефондук жардам (каалаган кишиден 1 минута ичинде жардам сурай алат)

Баалоо: Топтолгон желекчелердин санына карата студенттер бааланат.

Сабакты жыйынтыктоо. Суроолор жана тапшырмалар берилет.

Үйгө тапшырма: «Шигеллалар жана холера вибриону» деген темага карата синквейн, кластерь түзүп келүү. Сүрөт тартуу Өз алдынча иш жазып келүү

Изилдөөлөр көрсөткөндөй интерактивдүү ыкма менен окутууда студенттердин билим сапаты да жогорулайт: 10% окууда кабыл алат; 10% угууда кабыл алат; 20% байкоодо кабыл алат, 30% угуу-байкоо жүргүзүүдө кабыл алат, 50% дискуссияда кабыл алат, 70 % практикада кабыл алат, 90 % бири-бирин окутууда кабыл алат.

Жыйынтыктар:

1. Интерактивдүү усулдар менен окутуу окуу процессинин сапатын көтөрдү, студенттердин активдүүлүгүн жогорулатты жана студент менен окутуучунун ортосундагы мамилени жакындатты;

2. Интерактивдүү усулдар материалдарды өздөштүрүү жана бышыктоо үчүн ыңгайлуу болгондуктан, окуу процессинде колдонууга сунушталды.

Колдонулган адабияттар:

1. **Муратов, А.** Окутуунун жаны технологиялары [Текст] / А. Муратов, К. Акматов. – Б.: Глобал Принт, 2017.- 62 с.
2. **Молдобаев, Ж.** Окутуунун интерактивдуу усулдары [Текст] / Ж. Молдобаев. - Ош: Кагаз ресурстары, 2010. – С.4 - 6.
3. **Бекбоев, И.Б.** Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери [Текст] / И.Б. Бекбоев.– Б.: Улуу Тоолор 2015. – 384 с.
4. **Султанбаева, Г.С.** Студенттердин өз алдынча иштөөсүн өнүктүрүүдө интерактивдүү методду колдонуу [Текст] / Г.С.Султанбаева.- Б.: КГУ им. И. Арабаева.
5. **Исаков, Т.Э.** Моделирование методов обучения и использование их в интерактивном обучении [Текст] / Т.Э. Исаков // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2020. - №2. -94 с.

Поступила в редакцию 12.06.2021г.